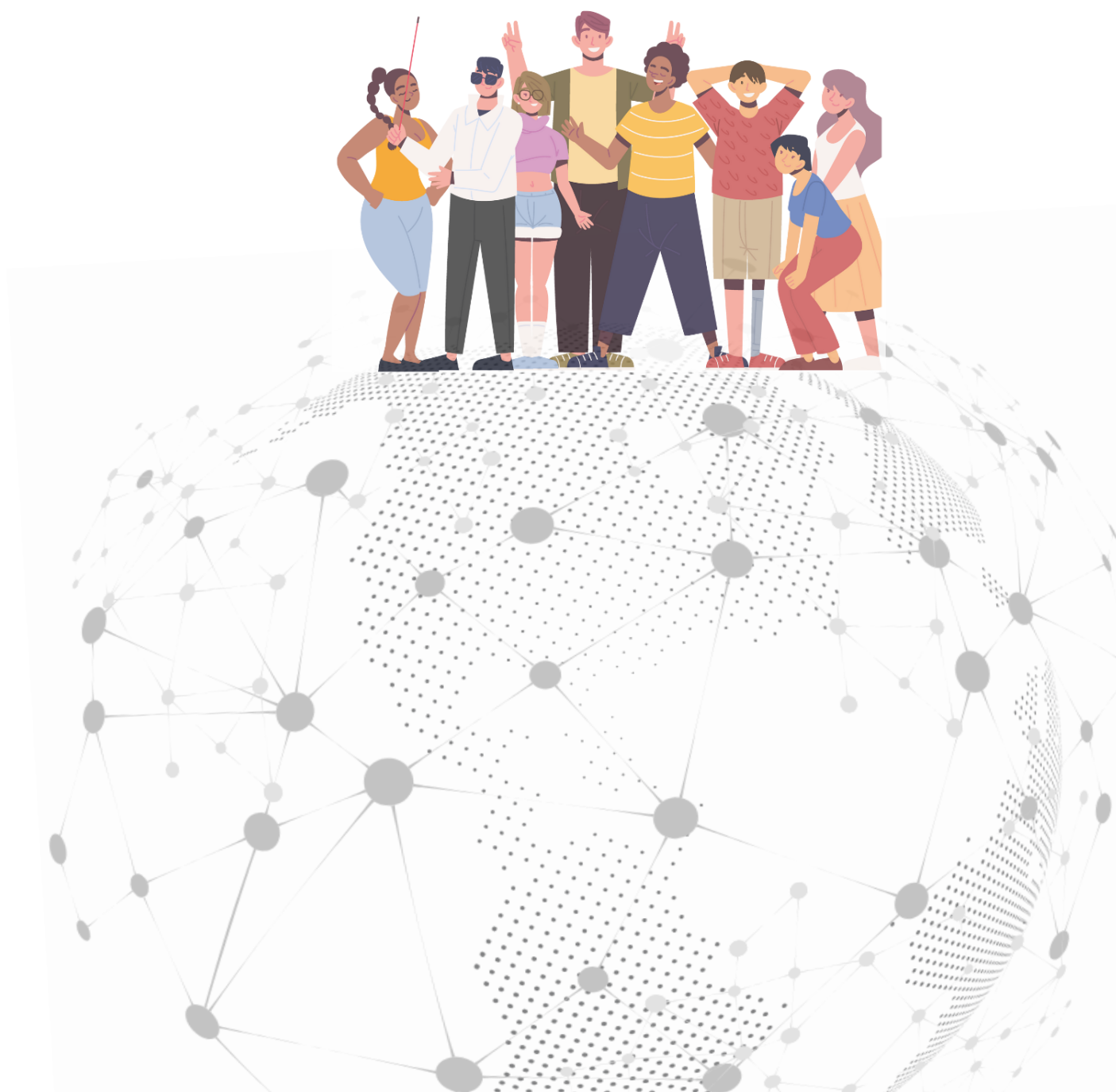


INKLUZJA W PRAKTYCE

Wnioski z projektu ACT-YOU





This publication was developed in the frame of the project “ACT-YOU: Promoting ACTIVE participation in professional development activities for YOUTH workers, youth leaders, organisations and institutions involving young people with fewer opportunities.” (project No.: KA153-YOU-F252DB5C).

Participated in the development of this publication: VIEWS International, CuBu Foundation, Association of Students with Disabilities of Slovenia (DŠIS), NGO Sakura, Polish Association of the Blind (PZN), Peace Volunteering Network (PVN), Peace Volunteering Network Norway, Loryhan asbl, Asociația Babilon Travel (ABT).



**Funded by
the European Union**

Funded by the European Union.

Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the National Agency. Neither the European Union nor the granting authority can be held responsible for them.

Spis treści

WPROWADZENIE	5
Nasze partnerstwo	5
Projekt ACT-YOU	7
Dlaczego te rekomendacje	8
Dostępność transportu i miejsc realizacji działań	9
1. Transport i mobilność	9
2. Dostępność miejsc realizacji działań, zakwaterowania i codziennego funkcjonowania	10
3. Uczestnictwo i komunikacja	12
Facylitacja i włączenie	14
1. Różne poziomy świadomości	14
2. Bariery językowe	15
3. Dostępność działań	16
Partnerstwo i współpraca	18
1. Zaangażowanie i rzetelność partnerów	18
2. Koordynacja i praca zespołowa	19
Implikacje dla polityk publicznych	21
Włączanie inkluzywności na poziomie systemowym	21
Rekomendacje dla polityk publicznych	21
WNIOSKI	22

WPROWADZENIE

Nasze partnerstwo

IEWS International (Belgia) jest europejską organizacją pozarządową promującą niezależność, mobilność oraz włączenie społeczne młodych osób z niepełnosprawnością wzroku.

Poprzez projekty Erasmus+ oraz Europejskiego Korpusu Solidarności organizacja wspiera młodzież z niepełnosprawnością wzroku w rozwijaniu samodzielności, pewności siebie i kompetencji zawodowych poprzez wolontariat, szkolenia i staże. IEWS działa również na rzecz poprawy dostępności i inkluzji programów mobilności międzynarodowej.



Fundacja CuBu (Bułgaria), założona w 2006 roku, działa w obszarach kultury, sztuki, edukacji włączającej oraz uczenia się pozaformalnego. Organizacja projektuje i realizuje projekty europejskie skoncentrowane na Uniwersalnym Projektowaniu Ucznia się (UDL), dostępności przestrzeni i treści oraz uczeniu się rówieśniczym w pracy z młodzieżą i edukacji dorosłych. CuBu prowadzi również szkolenia z zakresu różnorodności, włączenia i przywództwa inkluzyjnego oraz jest akredytowanym podmiotem programu Erasmus+ w obszarze edukacji dorosłych na lata 2024–2027.

Stowarzyszenie Studentów z Niepełnosprawnościami – DŠIS (Słowenia) wspiera studentów z niepełnosprawnościami w szkolnictwie wyższym i dalszym kształceniu poprzez działania rzecznicze oraz usługi praktyczne. Obejmują one transport dostępny, asystencję osobistą, doradztwo oraz wsparcie w planowaniu ścieżek edukacyjnych i zawodowych. DŠIS realizuje również działania z zakresu uczenia się pozaformalnego, wymiany młodzieżowej, projekty Europejskiego Korpusu Solidarności oraz inicjatywy podnoszące świadomość na temat włączenia i dostępności.

NGO Sakura (Rumunia) jest organizacją młodzieżową założoną w 1990 roku w Bukareszcie, promującą wartości demokratyczne, wolność

wypowiedzi oraz aktywne uczestnictwo młodych ludzi. Działa w obszarach edukacji, włączenia społecznego, uczenia się cyfrowego, ekologii, sportu oraz współpracy międzynarodowej. W ostatnich latach Sakura wzmocniła swoje działania w zakresie pracy z młodzieżą włączającej oraz projektów ukierunkowanych na dostępność poprzez edukację pozaformalną i mobilność międzynarodową.

Polski Związek Niewidomych – PZN (Polska) jest ogólnokrajową organizacją założoną w 1951 roku, reprezentującą blisko 30 000 osób niewidomych i słabowidzących. Jej misją jest wspieranie samodzielności osób z dysfunkcją wzroku włączenie ich w życie społeczne i zawodowe poprzez rehabilitację i edukację, dostępność oraz rozwój kultury bez barier. PZN jest członkiem Światowej Unii Niewidomych oraz Europejskiej Unii Niewidomych.

Peace Volunteering Network – PVN (Albania) promuje pokój, demokrację, włączenie społeczne i prawa człowieka poprzez mobilność, uczenie się międzykulturowe oraz rozwój społeczności lokalnych. Organizacja prowadzi szkolenia, badania oraz działania informacyjne na poziomie politycznym, instytucjonalnym i lokalnym, współpracując z organizacjami społeczeństwa obywatelskiego, instytucjami edukacyjnymi, samorządami i centrami młodzieżowymi w ramach silnej sieci międzynarodowej.

Peace Volunteering Network Norway, założona w 2023 roku w Kristiansand, wspiera rozwój pokojowych, demokratycznych i sprawiedliwych społecznie społeczeństw poprzez współpracę międzykulturową i międzysektorową. Organizacja współpracuje z organizacjami pozarządowymi, gminami, mediami i społecznościami lokalnymi w obszarach budowania potencjału, badań i wymiany wiedzy w całej Europie, działając w ramach zaufanych sieci międzynarodowych zapewniających silną współpracę globalno-lokalną.

Loryhan asbl (Belgia) jest organizacją młodzieżową z siedzibą w Botassart-sur-Semois, oficjalnie uznaną w 2025 roku przez Federację Walonia–Bruksela jako Centrum Spotkań i Goszczenia. Od ponad 20 lat organizacja gości międzynarodowe wymiany młodzieżowe oraz działania z zakresu uczenia się pozaformalnego, koncentrując się na tematach

natury, obywatelstwa, zrównoważonego rozwoju i włączenia społecznego. Centrum przyjmuje rocznie około 1 000 młodych osób i może gościć do 52 uczestników jednocześnie.

Asocjacja Babilon Travel – ABT (Rumunia) została założona w 2013 roku w celu promowania włączenia społecznego młodych osób z niepełnosprawnościami. Jej działania koncentrują się na wartościach europejskich, aktywnym obywatelstwie, wolontariacie, wielokulturowości, zatrudnialności, zrównoważonym rozwoju, kompetencjach cyfrowych oraz sporcie jako narzędziu włączenia i dobrostanu. ABT bada również wykorzystanie sztucznej inteligencji w celu zwiększania dostępności, włączenia i innowacyjności w projektach młodzieżowych i edukacyjnych.

Projekt ACT-YOU

ACT-YOU jest projektem Erasmus+, którego celem jest wzmacnianie włączającej, dostępnej i znaczącej pracy z młodzieżą na rzecz młodych osób o mniejszych szansach. Choć praca z młodzieżą jest powszechnie uznawana za kluczową przestrzeń partycypacji, uczenia się i wzmacniania pozycji młodych ludzi, wielu pracowników młodzieżowych nadal napotyka konkretne trudności w pracy z młodzieżą z niepełnosprawnościami, osobami nowo przybyłymi lub młodymi ludźmi doświadczającymi barier społecznych, ekonomicznych lub kulturowych. Wyzwania te często wynikają z braku praktycznych wytycznych, wspólnych narzędzi oraz możliwości stosowania praktyk włączających w rzeczywistych warunkach.

Projekt, koordynowany przez VIEWS International i realizowany we współpracy z organizacjami z siedmiu krajów europejskich, stworzył uporządkowane przestrzenie do uczenia się, wymiany doświadczeń i rozwoju zawodowego. Poprzez wizytę studyjną oraz międzynarodowe szkolenie pracownicy młodzieżowi i organizacje spotkali się, aby dzielić się doświadczeniami, analizować podejścia włączające oraz zastanawiać się, w jaki sposób praca z młodzieżą może lepiej odpowiadać na zróżnicowane potrzeby i konteksty. Projekt wspierał uczestników w rozwijaniu kompetencji w zakresie komunikacji, usprawniania, dostępności i współpracy, jednocześnie wzmacniając europejskie sieci w obszarze pracy z młodzieżą.

Dlaczego te rekomendacje

Podczas realizacji projektu ACT-YOU ujawniły się powtarzające się bariery i potrzeby w różnych krajach, organizacjach oraz typach działań. Uczestnicy zidentyfikowali wspólne wyzwania związane z:

- dostępnością transportu i przestrzeni;
- komunikacją i uczestnictwem;
- metodami usprawniania, barierami językowymi oraz koordynacją między partnerami.

Jednocześnie dzielili się konkretnymi rozwiązaniami, dostosowaniami i praktykami, które okazały się skuteczne w ich pracy z młodymi ludźmi o mniejszych szansach.

Niniejsze rekomendacje opierają się na tym zbiorowym doświadczeniu. Ich celem jest zebranie praktycznej wiedzy wypracowanej w trakcie działań projektowych i przełożenie jej na jasne, użyteczne wskazówki dla pracowników młodzieżowych, organizacji i koordynatorów projektów. Zamiast sztywnych zasad, rekomendacje oferują punkty odniesienia i przykłady, które można dostosować do różnych realiów lokalnych. Ich zadaniem jest wspieranie bardziej świadomego planowania, poprawa codziennej praktyki oraz zapewnienie, że działania młodzieżowe są projektowane i realizowane w sposób ograniczający bariery i umożliwiające znaczące uczestnictwo.

Dostępność transportu i miejsc realizacji działań

1. Transport i mobilność

Bariery

Duże odległości do transportu publicznego lub miejsc realizacji działań mogą znacząco utrudniać dojazd, szczególnie w przypadku grup liczących 20 lub więcej uczestników. Dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich transport publiczny bywa często niewystarczająco dostępny ze względu na ograniczoną liczbę miejsc, niedostępne stacje lub pojazdy oraz autokary międzymiastowe, które nierzadko są całkowicie nieprzystosowane. Uczestnicy z niepełnosprawnością wzroku mogą mieć trudności z orientacją w przestrzeni, korzystaniem z rozkładów jazdy lub samodzielnym podróżowaniem bez wsparcia osób widzących. Osoby z niepełnosprawnością słuchu lub użytkownicy języka migowego mogą napotykać bariery komunikacyjne w hałaśliwych środowiskach lub w kontekstach wielojęzycznych. Specjalistyczne oprzyrządowanie techniczne używane przez osoby niewidome lub słabowidzące musi być transportowane z dużą ostrożnością i odpowiednio ubezpieczone, aby zapobiec jego uszkodzeniu, co wymaga dodatkowego planowania.

Działania włączające

- Zapewnij odpowiednią liczbę asystentów osobistych, przewodników dla osób z niepełnosprawnością wzroku oraz tłumaczy języka migowego, aby wspierać uczestników przez cały proces podróży.
- Zorganizuj dedykowany lub dostosowany transport dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich, osób z ograniczoną mobilnością oraz uczestników z niepełnosprawnością wzroku lub słuchu, gdy transport



publiczny jest niedostępny, zbyt wolny lub niebezpieczny.

- Sprawdź z wyprzedzeniem politykę linii lotniczych i przewoźników dotyczące sprzętu asystującego oraz zapewnij odpowiednie ubezpieczenie w celu ochrony kluczowych urządzeń.

Dobra praktyka: dostępny transport w Słowenii

Stowarzyszenie Studentów z Niepełnosprawnościami w Słowenii zapewnia dostosowany transport dla studentów z niepełnosprawnościami, którzy nie mogą korzystać z transportu publicznego. Choć usługa ta jest przeznaczona głównie na potrzeby związane ze studiami, może być również wykorzystywana do udziału w szkoleniach, wydarzeniach, wizytach medycznych i podobnych aktywnościach, o ile nie kolidują one z obowiązkami akademickimi. Ponieważ autokary i autobusy międzymiastowe w Słowenii nie są dostępne dla osób z ograniczeniami mobilności, stowarzyszenie organizuje dostępny transport na międzynarodowe wydarzenia młodzieżowe, w tym transfery z lotnisk, dworców kolejowych lub autobusowych do miejsc realizacji projektów oraz transport lokalny w trakcie działań. W miastach autobusy publiczne zazwyczaj umożliwiają przewóz tylko jednej osoby na wózku inwalidzkim jednocześnie, co utrudnia podróżowanie w grupie; dostosowane busy stowarzyszenia pozwalają na bezpieczny i praktyczny transport kilku uczestników z niepełnosprawnościami jednocześnie.

2. Dostępność miejsc realizacji działań, zakwaterowania i

codziennego funkcjonowania

Bariery

W pełni dostępne miejsca dla grup o zróżnicowanych potrzebach są rzadkością. Pokoje dostępne są często ograniczone liczbowo, droższe lub niewystarczające dla większej liczby osób poruszających się na wózkach inwalidzkich. W wielu obiektach brakuje podstawowych udogodnień związanych z mobilnością, takich jak szerokie drzwi, rampy, windy czy dostępne łazienki, a elementy dostępności dla osób z dysfunkcją wzroku — takie jak ścieżki dotykowe, oznaczenia kontrastowe, napisy w alfabecie Braille’a lub powiększonym druku oraz

komunikaty głosowe w windach — są rzadko spotykane. Uczestnicy niewidomi lub słabowidzący mogą mieć trudności z bezpiecznym poruszaniem się w zatłoczonych przestrzeniach lub w miejscach o zmieniającym się układzie, natomiast osoby z niepełnosprawnością słuchu często nie mają dostępu do pętli indukcyjnych ani tłumaczy.

Podczas posiłków stoły bufetowe mogą być zbyt wysokie, przestrzeń do poruszania się niewystarczająca, a uczestnicy niewidomi lub słabowidzący mogą napotykać trudności z samoobsługą, dostępem do menu oraz orientacją potraw na talerzu. Obecność psów przewodników wymaga dodatkowego planowania w zakresie dokumentacji, szczepień, karmy oraz ewentualnych alergii innych uczestników.

Działania włączające

- Przeprowadź Wizytę Przygotowawczą (Advance Planning Visit – APV) w celu sprawdzenia dostępności obiektu, układu pomieszczeń, tras poruszania się, oświetlenia, procedur bezpieczeństwa oraz niezbędnych dostosowań.
- Zapewnij wprowadzenie z zakresu orientacji i mobilności dla uczestników z niepełnosprawnością wzroku, utrzymuj stały układ pomieszczeń i wyposażenia oraz — w razie potrzeby — dodaj tymczasowe oznaczenia w powiększonym druku lub alfabecie Braille’a.
- Zadbaj o wsparcie słuchowe poprzez instalację stałych lub przenośnych pętli indukcyjnych oraz zapewnienie wykwalifikowanych tłumaczy, przydziel wystarczającą liczbę osób towarzyszących uczestnikom niewidomym oraz zaplanuj z wyprzedzeniem potrzeby związane z psami przewodnikami.
- Zapewnij dostępne posiłki — z niższymi stołami, odpowiednią przestrzenią i najlepiej z obsługą kelnerską; opisuj opcje menu i rozmieszczenie potraw na talerzu uczestnikom niewidomym lub słabowidzącym oraz oferuj pomoc w razie potrzeby.



Dobra praktyka: Wizyty APV i szkolenia osób towarzyszących w VIEWS International

Aby zapewnić płynny i bezpieczny udział uczestników, VIEWS International przeprowadza Wizyty Przygotowawcze (APV) we wszystkich miejscach realizacji działań, sprawdzając, czy przestrzenie są w pełni dostępne dla osób z niepełnosprawnościami. Wizyty te umożliwiają ocenę tras poruszania się, układu pomieszczeń, oświetlenia, oznakowania, stref posiłków oraz wszystkich niezbędnych dostosowań na długo przed rozpoczęciem działań. Przed krótkoterminowymi mobilnościami osoby towarzyszące uczestniczą w sesjach praktycznych prowadzonych wspólnie z lokalnymi wolontariuszami niewidomymi lub słabowidzącymi. Podczas tych sesji przewodnicy uczą się podstawowych technik asystowania, rozumienia ryzyk w różnych środowiskach oraz sposobów opisywania posiłków i udzielania wsparcia w sposób bezpieczny, pełen szacunku i skuteczny.

3. Uczestnictwo i komunikacja

Bariery

Dotarcie do młodych ludzi o mniejszych szansach może być trudne. Wielu z nich waha się przed udziałem w działaniach, ponieważ brakuje im pewności siebie, mają mniej pozytywnych doświadczeń związanych z nauką lub wolą pozostać w swojej strefie komfortu. Osoby mieszkające na obszarach wiejskich lub odizolowanych często mają ograniczony dostęp do informacji i niewiele lokalnych struktur, które mogłyby pomóc im w poznaniu dostępnych możliwości. Bariery komunikacyjne, takie jak niski poziom umiejętności cyfrowych, ograniczony dostęp do Internetu lub nieznanostwo programów międzynarodowych, może jeszcze bardziej zmniejszyć uczestnictwo. W rezultacie młodzi ludzie mogą nie postrzegać tych działań jako dedykowanych „dla siebie” i mogą potrzebować więcej zachęty, zapewnień i bezpośredniego kontaktu, aby poczuć się bezpiecznie i zmotywować się do udziału.

Działania włączające

- Wykorzystaj spersonalizowane formy kontaktu, takie jak rozmowy telefoniczne, wiadomości WhatsApp lub wizyty w lokalnych

ośrodkach młodzieżowych, aby wyjaśnić, że udział w programie jest bezpłatny, wspierany i dostosowany do indywidualnych potrzeb. Przekaż jasne, przyjazne informacje na temat tego, czego można się spodziewać i jakie wsparcie jest dostępne.

- Współpracuj z domami młodzieżowymi, ośrodkami kultury, szkołami, służbami socjalnymi i małymi grupami lokalnymi, aby dotrzeć do młodych ludzi w odległych lub zaniedbanych obszarach i budować zaufanie poprzez znane pośredników.



- Przydziel środki na dodatkowe działania wspierające, takie jak asystenci, pomoc w podróży, tłumacze lub spotkania przygotowawcze, aby młodzi ludzie o mniejszych szansach mogli uczestniczyć w programie bez obaw i bez barier finansowych lub logistycznych.

Dobra praktyka: Współpraca z lokalną administracją i ośrodkami młodzieżowymi, Loryhan

Model Loryhan wzmacnia zaangażowanie młodzieży poprzez ustanowienie ustrukturyzowanych partnerstw między lokalnymi administracjami, a ośrodkami młodzieżowymi w drodze formalnych umów, wspólnego planowania i działań prowadzonych przez młodzież. Inicjatywa ta tworzy integracyjne środowisko, w którym młodzi ludzie aktywnie przyczyniają się do rozwoju społeczności dzięki jasnej współpracy między zainteresowanymi stronami, regularnym spotkaniom koordynacyjnym, wspólnie opracowanym kalendarzom działań, wspólnemu wykorzystaniu lokalnych zasobów i otwartym przestrzeniom dialogu z decydentami. Wspierany przez mechanizmy ciągłego uczenia się i monitorowania, model ten wzmacnia zaufanie między młodzieżą, a gminami, zwiększa udział młodzieży w życiu społeczności oraz promuje lepiej skoordynowane i bardziej zrównoważone usługi dla młodzieży. Loryhan współpracuje również z ośrodkami młodzieżowymi i stowarzyszeniami w regionie i poza nim, takimi jak stowarzyszenie COALA, które od 2009 r. organizuje wymiany w ośrodku, oraz aktywnie

współpracuje z innymi europejskimi organizacjami młodzieżowymi poprzez sieci Erasmus+.

Facylitacja i włączenie

1. Różne poziomy świadomości

Bariery

Uczestnicy oraz członkowie zespołów mogą posiadać bardzo różny poziom świadomości w zakresie włączenia i dostępności. Może to prowadzić do nierównego uczestnictwa lub niezamierzonego wykluczenia, jeśli metody facylitacji nie są dostosowane do zróżnicowanych możliwości. Uczestnicy niewidomi lub słabowidzący wymagają dostosowania wykorzystującego pozostałe zmysły: słuch, dotyk oraz wzrok (powiększony druk), natomiast osoby z niepełnosprawnością ruchową potrzebują fizycznie dostępnych ustawień przestrzeni. Niektóre działania mogą wymagać więcej czasu dla części uczestników, a aktywności sportowe lub rekreacyjne często wymagają modyfikacji, aby umożliwić równoprawny udział.

Działania włączające

- Poznaj uczestników i ich potrzeby poprzez wstępne rozpoznanie oraz aktywnie włączaj ich w planowanie i realizację działań.
- Zapewnij materiały dotykowe, dźwiękowe lub inne dostosowane formy dla uczestników niewidomych lub słabowidzących oraz dostosuj aktywności dla osób z niepełnosprawnością ruchową, w tym poprzez wydłużenie czasu realizacji lub zaproponowanie wersji siedzących.
- Uwzględnij dostosowane formy aktywności rekreacyjnych, takie jak goalball, dart dźwiękowy czy jazda na rowerze tandemowym, zapewniając, aby uczestnicy o różnych możliwościach mogli brać udział w działaniach w



sposób znaczący i możliwie najbardziej samodzielny.

Dobra praktyka: sesja dostępności prowadzona przez uczestników – ACT-YOU

Na początku szkolenia ACT-YOU w Albanii uczestnicy wzięli udział w dodatkowej sesji prowadzonej przez dwóch niewidomych uczestników. Sesja koncentrowała się na praktycznych sposobach inkluzywnej interakcji z osobami z niepełnosprawnością wzroku i opierała się bezpośrednio na doświadczeniu osób prowadzących. Poprzez konkretne demonstracje prowadzący pokazali, jak prawidłowo asystować osobie niewidomej, jak oferować wsparcie w sposób pełen szacunku oraz wskazali najczęstsze błędy i dobre praktyki w codziennych interakcjach.

Sesja stworzyła również przestrzeń do otwartego i pełnego szacunku dialogu, zachęcając uczestników do zadawania pytań i lepszego zrozumienia różnych sposobów orientacji, poruszania się i uczestnictwa w życiu codziennym. Takie podejście oparte na uczeniu się od rówieśników przyczyniło się do zwiększenia świadomości, zmniejszenia niepewności oraz promowania bardziej pewnych siebie, respektujących i włączających postaw wśród uczestników.

Najlepsza praktyka: Współpraca z lokalną administracją i ośrodkami młodzieżowymi, Loryhan

Dobra praktyka: Wytyczne Big Thing

Jako praktyczne źródło informacji służące zwiększeniu dostępności działań, wytyczne „The Big Thing” (TBT) dla trenerów i instytucji, opracowane przez Arkhe (Hiszpania), Zavod ODTIZ (Słowenia) i VIEWS International (Belgia), zawierają sprawdzone zalecenia oparte na rzeczywistych doświadczeniach projektowych. Dostarczają one trenerom, osobom pracującym z młodzieżą i organizacjom konkretnych strategii dostosowania przestrzeni edukacyjnych, materiałów i procesów grupowych, tak aby wszyscy uczestnicy, w tym osoby niepełnosprawne i/lub mające mniejsze możliwości, mogli w pełni uczestniczyć w zajęciach. Wytyczne nie są sztywnymi instrukcjami, ale inspirującymi ramami wspierającymi bardziej integracyjne i sprawiedliwe działania.

2. Bariery językowe

Bariery

Różnice językowe lub odmienne sposoby komunikacji mogą utrudniać uczestnictwo i wzajemne zrozumienie. W niektórych przypadkach konieczne jest stosowanie działań niewerbalnych lub artystycznych, aby zapewnić zrozumienie wykraczające poza język mówiony.

Działania włączające

- Zapewnij tłumaczy lub interpreterów w razie potrzeby, w tym tłumaczy języka migowego dla uczestników niesłyszących.
- Włącz do programu działania niewerbalne, artystyczne lub sensoryczne, które sprzyjają porozumieniu niezależnie od kompetencji językowych.
- Zadbaj o to, aby wszystkie materiały przeznaczone dla uczestników niewidomych lub słabowidzących były dostępne w przystępnych formatach elektronicznych oraz aby elementy graficzne były odpowiednio opisane.



3. Dostępność działań

Bariery

Nawet gdy miejsce realizacji jest dostępne, same działania często takie nie są. Wiele warsztatów opiera się głównie na treściach wizualnych, szybkich instrukcjach lub zadaniach wymagających ruchu, co może wykluczać uczestników o różnych możliwościach. Dostępne formaty — takie jak grafiki dotykowe, audiodeskrypcja, materiały w powiększonym druku czy czytelne napisy — często są pomijane.

Wydarzenia mogą stać się niedostępne również wtedy, gdy metody facylitacji nie są odpowiednio dostosowane. Uczestnicy niewidomi mogą potrzebować więcej czasu na eksplorację materiałów dotykowych; osoby poruszające się na wózkach inwalidzkich mogą mieć trudności w

działaniach wymagających przemieszczania się lub dostępu na wysokości; uczestnicy niesłyszący mogą nie być w stanie śledzić dyskusji bez obecności tłumaczy lub w przestrzeniach o dużym pogłosie i hałasie.

Gdy wymagania dotyczące dostępności nie są uzgodnione z wyprzedzeniem - na przykład potrzeba dodatkowych wózków, tłumaczy czy dostosowanego sprzętu sportowego - uczestnicy mogą zostać niezamierzenie wykluczeni z działań.

Działania włączające

- Dostosuj działania poprzez zapewnienie materiałów dostępnych (grafiki dotykowe, powiększony druk, audiodeskrypcję), stosuj metody bezwzrokowe lub bezdźwiękowe oraz wybieraj gry włączające, takie jak goalball, dart dźwiękowy czy zadania realizowane w pozycji siedzącej, odpowiednie dla osób z niepełnosprawnością ruchową.
- Planuj dostępność działań z wyprzedzeniem: jasno ustal, kto zapewnia konkretne urządzenia wspomagające, przygotuj przenośne rampy lub dodatkowe wózki inwalidzkie, gdy jest to konieczne, oraz zaplanuj sesje w taki sposób, aby umożliwić więcej czasu na eksplorację dotykową lub tłumaczenie.
- Realizuj wydarzenia z elastyczną facylitacją: stosuj jasne instrukcje, włączaj alternatywne formaty, zapewnij obecność tłumaczy języka migowego tam, gdzie jest to wymagane, oraz projektuj zadania wspierające samodzielność uczestników, oferując pomoc tylko wtedy, gdy jest ona potrzebna.



Dobra praktyka: podejście KYP – „Poznaj swojego uczestnika”

Podejście KYP (Know Your Participant – Poznaj swojego uczestnika) zapewnia, że dostępność jest realizowana tam, gdzie ma to największe

znaczenie: w trakcie samego działania. Nawet w dostępnej przestrzeni uczestnicy mogą zostać niezamierzenie wykluczeni ze względu na sposób, w jaki działania są zaprojektowane, wyjaśnione lub zaplanowane w czasie. KYP zachęca organizatorów do wcześniejszego poznania indywidualnych potrzeb uczestników, zamiast zgadywania lub polegania na standardowych rozwiązaniach.

Poprzez krótkie formularze zgłoszeniowe, krótkie rozmowy przed wydarzeniem oraz pełne szacunku zarządzanie danymi, prowadzący mogą zapewnić odpowiednie wsparcie, takie jak dostępne materiały, konfiguracje działań uwzględniające potrzeby fizyczne, sensoryczne i emocjonalne, elastyczną facylitację z jasnymi instrukcjami oraz wsparcie oferowane w razie potrzeby przy jednoczesnym poszanowaniu samodzielności. Traktując uczestników jako ekspertów we własnym doświadczeniu, podejście KYP umożliwia tworzenie działań, w których wszyscy mogą uczestniczyć w pełni i w poczuciu komfortu.

Partnerstwo i współpraca

1. Zaangażowanie i rzetelność partnerów

Bariery

Budowanie i utrzymywanie silnych, włączających partnerstw bywa wymagające. Niektóre organizacje mogą być bardzo aktywne na początku, lecz z czasem ich zaangażowanie słabnie. Różnice w rozumieniu dostępności i włączenia mogą prowadzić do niespójnych podejść, a rotacja kadry lub zmiany organizacyjne mogą zakłócać współpracę. Bez świadomego planowania procesy współtworzenia oraz znaczące włączanie osób z niepełnosprawnościami mogą zostać pominięte, co osłabia zarówno poziom inkluzywności, jak i jakość partnerstwa.

Działania włączające

- Włączaj partnerów oraz osoby z niepełnosprawnościami bezpośrednio w projektowanie, planowanie i realizację działań,



osadzając zasady włączenia na każdym etapie projektu.

Organizuj działania wzmacniające partnerstwo, takie jak warsztaty, wspólne szkolenia, ćwiczenia budujące zespół, sesje oraz burze mózgów, aby budować zaufanie, wspólne rozumienie i poczucie współodpowiedzialności.

- Wzmacniaj zaangażowanie i wspólną odpowiedzialność poprzez jasne określenie wkładu partnerów w obszarze włączenia i współprojektowania, precyzyjne zdefiniowanie ról i oczekiwań oraz promowanie wspólnego podejmowania decyzji i zbiorowej odpowiedzialności za rezultaty projektu.
- Zapewnij wytyczne, materiały dostępne oraz niezbędne wsparcie — takie jak tłumacze, asystenci czy zasoby dostosowane — aby umożliwić wszystkim partnerom pełne uczestnictwo w twórczych działaniach i budowaniu partnerstw.

Dobra praktyka: działania budujące partnerstwa w ABT

Rosnąca liczba aktywnych organizacji pozarządowych stwarza wiele możliwości współpracy międzynarodowej, jednak doświadczenie pokazuje, że skuteczne i rzetelne partnerstwa wymagają czasu i świadomych inwestycji. W odpowiedzi na to Stowarzyszenie Babilon Travel (ABT) rozwinęło solidną praktykę angażowania partnerów poprzez coroczną organizację Działań na rzecz Budowania Partnerstw (Partnership Building Activities – PBA).

W ciągu ostatnich trzech lat działania te koncentrowały się na bezpośrednich spotkaniach organizacji partnerskich, tworząc przestrzeń do wymiany metod pracy, analizy dobrych praktyk oraz identyfikacji wspólnych wartości i celów. PBA umożliwiły partnerom lepsze zrozumienie wzajemnych kompetencji, stylów komunikacji i długofalowych wizji, kładąc solidne fundamenty pod przyszłą współpracę. W efekcie jakość i rzetelność partnerstw znacząco się poprawiły, co przełożyło się na bardziej transparentną komunikację, bardziej znaczącą współpracę oraz silniejsze i trwalsze wspólne rezultaty projektowe.

2. Koordynacja i praca zespołowa

Bariery

Projekty długoterminowe wymagają starannej koordynacji, aby zapewnić spójne i skuteczne wdrażanie działań włączających. Niejasne terminy, kolidujące harmonogramy między organizacjami oraz różnice w potencjale lub doświadczeniu partnerów w stosowaniu praktyk włączających mogą skutkować nierównym uczestnictwem i niewystarczającym wsparciem dla osób z niepełnosprawnościami. Bez ustrukturyzowanej komunikacji i jasno określonych procesów operacyjnych ustalenia dotyczące dostępności — takie jak transport, asystenci czy materiały dostosowane — mogą być opóźnione lub niewystarczające.

Działania włączające

- Ustal jasne ramy koordynacji z określonymi harmonogramami, odpowiedzialnościami za realizację zadań oraz mechanizmami monitorowania, tak aby każdy partner znał swoją rolę operacyjną we wdrażaniu działań włączających.
- Korzystaj z narzędzi współpracy, takich jak wspólne kalendarze, platformy do zarządzania projektami i narzędzia śledzenia postępów, aby monitorować terminy, alokację zasobów oraz wdrażanie rozwiązań dostępnościowych we wszystkich działaniach.
- Planuj regularne spotkania kontrolne i koordynacyjne, aby identyfikować luki, w razie potrzeby redystrybuować zadania oraz zapewniać spójne stosowanie strategii włączenia w całym projekcie.



Dobra praktyka: wielokrajowa wymiana młodzieżowa koordynowana przez DŠIS

Stowarzyszenie Studentów z Niepełnosprawnościami w Słowenii, we współpracy z partnerami z Chorwacji, Węgier i Austrii, zorganizowało 13-dniową, wędrującą wymianę młodzieżową w czterech krajach, mierząc się ze znaczącymi wyzwaniami koordynacyjnymi i

dostępnościowymi. Wymiana zgromadziła młode osoby z różnorodnymi niepełnosprawnościami i potrzebami wsparcia, a każda lokalizacja była poświęcona innej tematyce związanej z włączeniem.

Organizacje partnerskie zapewniły dostępne zakwaterowanie i działania w swoich krajach, natomiast transport był koordynowany wspólnie. Program obejmował zagadnienia zatrudnienia w Słowenii, kultury w Chorwacji, sportu na Węgrzech oraz dostępu do szkolnictwa wyższego w Austrii, łącząc warsztaty, wizyty i działania włączające dostosowane do możliwości uczestników. Staranna przygotowanie, regularna koordynacja online oraz zrozumienie indywidualnych potrzeb uczestników były kluczowe dla sukcesu. Pomimo trudności związanych z dostępnością zakwaterowaniem i transportem partnerzy dzielili się zasobami, wiedzą i rozwiązaniami wspierającymi, zapewniając pełne uczestnictwo i podkreślając znaczenie elastyczności oraz ścisłej koordynacji w projektach międzypaństwowych.

Implikacje dla polityk publicznych

Włączanie inkluzywności na poziomie systemowym

Inicjatywy realizowane w ramach projektów mogą pokazywać dobre praktyki w zakresie włączenia, jednak ich długofalowy wpływ zależy od istnienia sprzyjających ram polityk publicznych. Włączanie dostępności i inkluzywności do mechanizmów finansowania, standardów pracy z młodzieżą oraz systemów edukacji i szkoleń pozwala na konsekwentne stosowanie podejść włączających i ich utrzymanie także po zakończeniu pojedynczych projektów. W tym kontekście dostępność powinna być rozumiana jako podstawowy standard jakości pracy z młodzieżą, a nie jako element dodatkowy czy opcjonalny.

Rekomendacje dla polityk publicznych

- Uwzględniaj jasne kryteria dostępności i włączenia w wytycznych dotyczących finansowania projektów młodzieżowych, procedurach wyboru oraz ramach ewaluacyjnych.
- Wymagaj i odpowiednio finansuj Wizyty Przygotowawcze (Advance Planning Visits – APV) w przypadku działań angażujących

uczestników z niepełnosprawnościami lub złożonymi potrzebami wsparcia.

- Opracuj europejskie standardy jakości dla dostępnych wydarzeń, miejsc, środowisk uczenia się oraz materiałów edukacyjnych.
- Zapewnij stabilne i dedykowane finansowanie technologii asystujących, usług tłumaczeniowych i interpretacyjnych, asystencji osobistej oraz szkoleń z zakresu dostępności.
- Wspieraj ustrukturyzowane uczenie się rówieśnicze i wymianę doświadczeń w zakresie praktyk włączających poprzez program Erasmus+, platformy SALTO oraz inicjatywy Rady Europy.
- Uwzględnij projektowanie uniwersalne oraz podejścia intersekcyjne w edukacji, programach szkoleniowych i systemach akredytacji w obszarze pracy z młodzieżą.

WNIOSKI

Inkluzywna praca z młodzieżą nie dzieje się samoistnie; dostępność i włączenie muszą być uwzględniane na każdym etapie pracy z młodzieżą — od budowania partnerstw i przygotowania, po realizację i działania następne. Gdy bariery są identyfikowane i adresowane na wczesnym etapie, uczestnictwo młodych osób o mniejszych szansach staje się bardziej spójne, bezpieczne i znaczące.

Praktyki przedstawione w niniejszych rekomendacjach pokazują, że podejścia włączające są możliwe do wdrożenia i skuteczne, o ile są wspierane przez silne partnerstwa, odpowiednie zasoby oraz jasno określone odpowiedzialności organizacyjne. Same działania projektowe nie są jednak wystarczające. Długoterminowy wpływ zależy od ram polityk publicznych, które uznają dostępność za standard jakości, zapewniają stabilne mechanizmy wsparcia oraz umożliwiają organizacjom konsekwentne stosowanie praktyk włączających.

Poprzez włączanie dostępności i inkluzywności do systemów finansowania, struktur szkoleniowych oraz standardów jakości, praca z młodzieżą może ewoluować od pojedynczych przykładów dobrych praktyk w kierunku bardziej sprawiedliwego i niezawodnego uczestnictwa

wszystkich młodych ludzi w Europie. Niniejsze rekomendacje mają więc na celu nie tylko poprawę realizacji projektów, lecz także wzmocnienie bardziej inkluzywnych systemów pracy z młodzieżą na poziomie europejskim.